

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ СТАТУС НАЦІОНАЛЬНОЇ СЛУЖБИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ

ADMINISTRATIVE AND LEGAL STATUS OF THE NATIONAL HEALTH SERVICES OF UKRAINE

Досліджується особливості передумови формування та надається визначення поняття адміністративно-правовий статус Національної служби здоров'я України, як суб'єкта публічної адміністрації. З цією метою проаналізовано праці теоретиків права та вчених-адміністративістів у яких розкривається зміст поняття «статус», «правовий статус» та «адміністративно-правовий статус». Підкреслено, що дослідження питання адміністративно-правового статусу Національної служби здоров'я України має важливе значення як з теоретичної, так і практичної точки зору, особливо в умовах здійснення адміністративної і медичної реформи в Україні. Значну увагу приділено перш за аналізу положень Закону України «Про державні фінансові гарантії медичного обслуговування населення» від 19 жовтня 2017 р. та Положення про Національна служба здоров'я України, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 27 грудня 2017 р. №1101, які визначають структуру, завдання, організаційно-правові засади, функційні повноваження Національної служби здоров'я України.

Підкреслено, що Національна служба здоров'я України є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України через Міністра охорони здоров'я, який реалізує державну політику у сфері державних фінансових гарантій медичного обслуговування населення. Звертається увага, що правовий статус Національної служби здоров'я України ототожнюється із правосуб'єктністю, які у теорії права розрізняють на загальну, галузеву та спеціальну правосуб'єктність. Наявність адміністративної правосуб'єктності певним чином випереджає наявність у конкретної особи певних суб'єктивних прав та обов'язків. При цьому, поняття «адміністративно-правовий статус» охоплює комплекс конкретно визначених суб'єктивних прав та обов'язків, які закріплені за відповідним суб'єктом нормами адміністративного права. Стверджується, що дослідження питання адміністративно-правового статусу Національної служби здоров'я України, має важливе теоретичне і практичне значення й підкреслює важливу роль адміністративного права в регулюванні діяльності цього центрального органу виконавчої влади. У висновках надається авторське визначення поняття «адміністративно-правовий статус Національної служби здоров'я України».

Ключові слова: охорона здоров'я, адміністративне право, статус, орган виконавчої влади, публічна адміністрація.

Peculiarities of the prerequisites for its formation are investigated and a definition of the concept of the administrative-legal status of the National Health Service of Ukraine as a subject of public administration is provided. For this purpose, the works of legal theorists and administrative scientists were analyzed, which reveal the meaning of the concepts of «status», «legal status» and «administrative-legal status». It is emphasized that the study of the issue of the administrative and legal status of the National Health Service of Ukraine is important from both a theoretical and a practical point of view, especially in the context of the implementation of administrative and medical reform

in Ukraine. Considerable attention was paid first to the analysis of the provisions of the Law of Ukraine «On State Financial Guarantees of Medical Services of the Population» dated October 19, 2017 and the Regulations on the National Health Service of Ukraine, approved by Resolution No. 1101 of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated December 27, 2017, which define structure, tasks, organizational and legal principles, functional powers of the National Health Service of Ukraine. It is emphasized that the National Health Service of Ukraine is the central body of the executive power, whose activities are directed and coordinated by the Cabinet of Ministers of Ukraine through the Minister of Health, who implements state policy in the field of state financial guarantees of medical care for the population.

Attention is drawn to the fact that the legal status of the National Health Service of Ukraine is identified with legal personality, which in the theory of law is distinguished into general, branch and special legal personality. The presence of administrative legal personality in a certain way precedes the presence of certain subjective rights and obligations in a specific person. At the same time, the concept of «administrative-legal status» includes a complex of specifically defined subjective rights and obligations, which are fixed for the relevant subject by the norms of administrative law. The conclusions state that the study of the issue of the administrative-legal status of the National Health Service of Ukraine has important theoretical and practical significance and emphasizes the important role of administrative law in regulating the activities of this central body of executive power, the author's definition of the concept of «administrative-legal status of the National Service health of Ukraine».

Key words: *health care, administrative law, status, executive authority, public administration.*

Вступ. Прийняті протягом у 2017 році Закон України «Про державні фінансові гарантії медичного обслуговування населення» та Положення про Національну службу здоров'я України стали результатами впровадження медичної реформи в державі, яка не могла позначитися на системі органів виконавчої влади у сфері охорони здоров'я України. Перш за все норми цих та інших нормативних актів визначають адміністративно-правовий статус Національної служби здоров'я України. Будучи центральним органом виконавчої влади НСЗУ зайняв чільне місце в системі органів виконавчої влади у сфері охорони здоров'я України, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України через Міністра охорони здоров'я. Слід вказати, що окремі аспекти організаційно-управлінської діяльності у сфері охорони здоров'я досліджували: Д.І. Башинська, З.С. Гладун, В.М. Пашков, К.М. Куркова, Б.О. Логвиненко, Г.В. Муляр, О.П. Світличний, Я.І. Сенюта, С.Г. Стеценко та інші вчені правознавці. Утім, незважаючи на існуючі дослідження, присвячені окремим аспектам діяльності органів публічного управління у сфері охорони здоров'я, недостатній рівень досліджень щодо діяльності Національної служби здоров'я України активізує дослідження цього питання.

Постановка завдання. Метою статті є здійснення правового аналізу діяльності Національної служби здоров'я України та визначення особливостей адміністративно-правового статусу цього органу, потребує визначення таких основних понять: «статус», «правовий статус», «адміністративно-правовий статус», а також дослідження: нормативно-правової основи діяльності; завдань; функцій; повноважень Національної служби здоров'я України.

Результати дослідження. Аналіз наукових досліджень вказує, що поняття «статус» С.В. Глущенко визначає як одним із фундаментальних у юридичній науці, оскільки дає можливість визначити місце суб'єкта права в системі суспільних відносин, його права і обов'язки стосовно інших суб'єктів [1, с. 30]. О. В. Зайчук та Н. М. Оніщенко визначають правовий статус як система законодавчих встановлених та гарантованих державою прав, свобод, законних інтересів та обов'язків суб'єкта суспільних відносин. До ознак правового статусу вчені відносять: універсальність (він поширюється на всіх суб'єктів); індивідуальність (він відображає індивідуальні особливості людини та її реальне становище у суспільних відносинах); взаємозв'язок із іншими компонентами; системність. На їх думку найбільш доцільною вважається класифікація за двома критеріями – характером правового статусу (загальний, галузевий, спеціальний, індивідуальний) та суб'єктом [2, с. 366].

Що стосується визначення поняття «адміністративноправовий статус», то В.Б. Авер'янов під ним розумів сукупність суб'єктивних прав та обов'язків, які закріплені за відповідним

суб'єктом нормами адміністративного права. Вчений так само зазначав, що адміністративно-правовий статус органу публічної адміністрації наділяється трьома блоками: цільовий, що включає завдання і функції органу; організаційно-структурний, що включає нормативне регулювання порядку створення та ліквідації організації; і компетенційний, який охоплює повноваження щодо предметів відання [3, с.27]. На думку В.К. Колпакова зміст поняття адміністративно-правового статусу особи становить комплекс її прав і обов'язків, які закріплені за відповідним суб'єктом нормами адміністративного права. Тобто необхідною ознакою набуття особою адміністративно-правового статусу є наявність у неї конкретних суб'єктивних прав і обов'язків, які реалізуються даною особою як в адміністративних правовідносинах, так і поза ними [4, с. 188].

Р.С. Мельник і В.М. Бевзенко вказують, що правовий статус суб'єктів публічної адміністрації утворюють нормативно визначені критерії, котрі визначають зміст та межі їх діяльності, а саме: мета й завдання діяльності суб'єкта публічної адміністрації – цільовий компонент правового статусу; внутрішній устрій суб'єкта публічної адміністрації та його зовнішня організаційна форма існування – організаційно-структурний компонент; повноваження суб'єкта публічної адміністрації та його функції, необхідні для досягнення поставленої перед ним мети та вирішення завдань – компетенція [5, с. 172].

Аналіз наукових публікацій вказує, що вчені-адміністративісти здебільшого розкривають визначення поняття «адміністративно-правовий статус», через призму аналізу правового статусу фізичної особи, юридичних осіб приватного та публічного права, характеристику його елементів. Це пов'язано з тим, що основним індивідуальним суб'єктом адміністративного права є фізичні особи, а юридичні особи публічного права є ключовими суб'єктами адміністративного права. Що є закономірним явищем, оскільки категорія «адміністративно-правовий статус» походить від категорії «правовий статус».

Оскільки адміністративно-правовий статус Національної служби здоров'я України має свої особливості, ми погоджуємося з думкою А.О. Алтуніної, яка пише: «Особливість того чи іншого визначення адміністративно-правового статусу залежить насамперед від того, які елементи обирає автор для його характеристики. Саме з приводу елементного складу правового статусу у цілому й адміністративно-правового статусу зокрема відсутнє порозуміння» [6, с. 90].

Незважаючи на дещо різні наукові підходи, правовий статус особи ототожнюється із правосуб'єктністю. У теорії права розрізняють загальну, галузеву та спеціальну правосуб'єктність. Загальна правосуб'єктність – це здатність особи бути суб'єктом права взагалі; галузева правосуб'єктність являє собою здатність особи бути учасником правовідносин певної галузі права; спеціальна правосуб'єктність обмежується певним колом правовідносин в рамках даної галузі права. Відтак, володіння галузевою правосуб'єктністю передбачає одночасну наявність і загальної правосуб'єктності. Разом з тим, неможливо бути суб'єктом права взагалі, не маючи жодної галузевої правосуб'єктності. Тому правосуб'єктність як реальне правове явище має галузевий характер [7, с. 55].

Відповідно, адміністративна правосуб'єктність – це галузевий вид. Наявність адміністративної правосуб'єктності певним чином випереджає наявність у конкретної особи певних суб'єктивних прав та обов'язків. При цьому, поняття «адміністративно-правовий статус» охоплює комплекс конкретно визначених суб'єктивних прав та обов'язків, які закріплені за відповідним суб'єктом нормами адміністративного права. Тобто, необхідною ознакою набуття особою адміністративно-правового статусу є наявність у неї конкретних суб'єктивних прав та обов'язків, які реалізуються даною особою як в адміністративних правовідносинах, так і поза ними [8, с. 185-188].

На думку О.П. Світличного та В.В. Суліма, «характерною особливістю правовідносин є те, що правовідносини неможливі без суб'єктів і об'єктів, юридичних прав і обов'язків. Саме норми права і законодавства відображають правовий статус учасників правовідносин» [9, с. 33]. Висловлена теза в повній мірі відноситься до діяльності суб'єктів публічної адміністрації у сфері охорони здоров'я. При цьому правовідносини належать до фундаментальних категорій науки адміністративного права, вони нерозривно зв'язані суспільними відносинами, нормами права, юридичними фактами та іншими соціально-правовими категоріями. Саме тому в науці адміністративного права адміністративно-правові відносини традиційно розглядаються як результат регулюючого впливу адміністративно-правової норми на суспільні відносини, внаслідок чого вони перетворюються на правові відносини [4, с. 170-171].

Зазначимо, що Національна служба здоров'я України, зокрема, може вступати в адміністративні правовідносини за участю не тільки органів публічної влади, а й тих, що перебувають

у складі НСЗУ, координує та здійснює контроль за їх діяльністю. Відповідно до Положення про Національну службу здоров'я України (НСЗУ) реалізує державну політику у сфері державних фінансових гарантій медичного обслуговування населення, є юридичною особою публічного права, наділений повноваженнями та здійснює інші повноваження, визначені законом [10]. Як випливає із Положення, діяльність Національної служби здоров'я України регламентована законом. Спеціальним законодавчим актом який регулює діяльність державних фінансових гарантій медичного обслуговування населення є Закон України «Про державні фінансові гарантії медичного обслуговування населення» від 19.10.2017 р. № 2168-VIII [11], норми закону визначають основні повноваження НСЗУ у галузі державних фінансових гарантій медичного обслуговування населення.

Отже, залежно від порядку утворення, організаційно-правової структури, визначених законами та підзаконними нормативно-правовими актами, в залежності від завдань та визначених повноважень адміністративно-правовий статус органу публічної влади юридичної особи приватного права є різним. Незважаючи такі на відмінності, які впливають на адміністративно-правовий статус особи, будь-яка особа має певний правовий набір їх загального правового статусу, визначених Конституцією і Законами України.

Це в повній мірі стосується і адміністративно-правового статусу Національної служби здоров'я України, широке кола основних завдань, визначених повноважень, прав і обов'язків, організації діяльності визначені законами та Положенням про Національну службу здоров'я України. Аналіз цих нормативно-правових актів свідчить про те, що НСЗУ будучи центральним органом виконавчої влади наділений колом повноважень закріплених нормами адміністративного права, які реалізуються як під здійснення функційних повноважень фінансового, організаційного та інформаційного характеру.

На думку Д.І. Башинської адміністративно-правовий статус Національної служби здоров'я України – це визначені нормами адміністративного законодавства, завдання та компетенція Національної служби здоров'я України щодо реалізації державної політики у сфері державних фінансових гарантій медичного обслуговування та виконання функцій замовника медичних послуг [12, с. 43].

Погоджуючись із вищенаведеними думками, варто підкреслити, що дослідження питання адміністративно-правового статусу Національної служби здоров'я України, має важливе значення як з теоретичної, так і практичної точки зору, підкреслює важливу роль адміністративного права в регулюванні діяльності цього центрального органу виконавчої влади.

Висновки. Здійснене дослідження вказує на те, що адміністративно-правовий статус Національної служби здоров'я України має певні особливі ознаки, які зумовлені: порядком утворення і підпорядкування, в силу свого правового статусу володіє адміністративною правосуб'єктністю, яка виникає з моменту створення; має спеціальну адміністративна правоздатність, наділений компетенцією, яка відповідає завданням його діяльності, одночасно із правоздатністю виникає адміністративна дієздатність, виникнення якої означає, що Національна служба здоров'я України своїми діями може створювати і здійснювати адміністративні права і обов'язки.

Під адміністративно-правовим статусом Національної служби здоров'я України розуміємо сукупність закріплених нормами адміністративного права кола завдань та визначених повноважень з метою реалізації державної політики у сфері державних фінансових гарантій медичного обслуговування та виконання функцій замовника медичних послуг.

Список використаних джерел

1. Глушенко С.В. До питання про конституційно-правовий статус державного органу. *Адвокат*. 2012. № 6 (141). С. 28-33.
2. Зайчук О.В., Оніщенко Н.М. Теорія держави і права. Академічний курс: підручник К.: Юрінком Інтер, 2008. 688 с.
3. Авер'янов В.Б. Виконавча влада і адміністративне право. Київ: Видавничий дім «Ін-Юре», 2002. 668 с.
4. Адміністративне право. Акад. курс: Підручник. У двох томах: Том 1. Загальна частина/Редколегія: В. Б. Авер'янов (голова) та ін. К.: ТОВ «Видавництво «Юридична думка», 2007. 592 с.
5. Мельник Р.С., Бевзенко В.М. Загальне адміністративне право: Навчальний посібник / За заг. ред. Р. Мельника. К.: Ваїте, 2014. 376 с.
6. Алтуніна О. М. Адміністративно-правовий статус органів місцевого ссамоврядування. *Право і безпека*. 2010. № 4 (36). С. 89-92.

7. Костів М. В. Адміністративна правосуб'єктність юридичних осіб та особливості її реалізації в адміністративно-деліктних відносинах: дис. ... канд. юрид. наук. Київ, 2005. 202 с.
8. Адміністративне право України: академ. курс: підруч. для студ. юрид. спец. ВНЗ / [В.Б. Авер'янов, О.Ф. Андрійко, Ю.П. Битяк, І.П. Голосніченко, С.В. Ківалов]; під ред. В.Б. Авер'янова / НАН України; Інститут держави і права ім. В.М. Корецького. К.: Юрид. думка, 2007. Т. 1. Загальна частина. 591 с.
9. Сулім В.В., Світличний О.П. Адміністративно-правовий статус господарських судів України: проблеми та перспективи: монографія. К: НУБіП України, 2019. 196 с.
10. Положення про Національна служба здоров'я України: постанова Кабінету Міністрів України від 27.12.2017 р. №1101. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1101-2017-p#Text>
11. Про державні фінансові гарантії медичного обслуговування населення: Закон України від 19.10.2017 р. № 2168-VIII. Відомості Верховної Ради 2018. № 5. Ст. 31.
12. Башинська Д.І. Адміністративно-правовий статус Національної служби здоров'я України. Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «Право». 2023. Випуск 36. С. 141-146.

УДК 342.9

DOI <https://doi.org/10.32844/2618-1258.2024.3.15>

КОШУРНИКОВ Ю.В.

ГЕНЕЗА СТАНОВЛЕННЯ ТА ВПРОВАДЖЕННЯ КАТЕГОРІЇ «ЕЛЕКТРОННЕ УРЯДУВАННЯ» В ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ

THE GENESIS OF THE FORMATION AND IMPLEMENTATION OF THE "ELECTRONIC GOVERNMENT" CATEGORY IN PUBLIC ADMINISTRATION

Актуальність статті полягає в тому, що найбільш активною житкою категорія «електронне урядування» отримала в останні роки, однак цьому передувала досить довга генеза її розвитку та становлення. На сьогоднішній день точаться жваві дискусії стосовно наповненості змісту вказаного явища, в той час як загальна ідея про нього еволюціонувала в суспільстві з моменту набуття Україною незалежності. Метою статті полягає у розкритті генезу становлення та впровадження категорії «електронне урядування» в публічне управління. У статті, спираючись на аналіз наукових поглядів вчених та норм чинного законодавства, розкрито генезу становлення та впровадження категорії «електронне урядування» в публічне управління. Виділено три ключові етапи становлення та розвитку досліджуваного у статті поняття. Аргументовано, що процес розвитку електронного урядування все ще триває, оскільки ця категорія постійно трансформується, переосмислюється законодавцем та науковцями, набуваючи цим нових та більш досконалих моделей практичної реалізації. Зроблено висновок, що генезис становлення та впровадження категорії «електронне урядування» в публічне управління, відбувався протягом сучасної історії незалежності нашої країни та поділяється на три етапи: 1) 1990-2003 роки. У цей період починається: процес інформатизації суверенної України; затверджуються основи вдосконалення сектору публічної влади за рахунок активного використання новітніх цифрових та інформаційних технологій; закладаються засади змісту та сутності категорії «електронне урядування»; 2) 2003-2016 рр. Саме в цей час відбувається перша поява та нормативне закріплення поняття «електронне урядування», а також розкриття його значення; встановлюються особливості та цілі даної категорії, а також уточнюється сфери її запровадження; обґрунту-